

Anonimizētā versija

Tulkojums

C-284/24 – 1

Lieta C-284/24

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

Iesniegšanas datums:

2024. gada 23. aprīlis

Iesniedzējtiesa:

High Court (Īrija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2024. gada 12. aprīlis

Prasītājs:

LD

Atbildētāji:

Criminal Injuries Compensation Tribunal

Minister for Justice and Equality

Ireland

Attorney General

[..]

THE HIGH COURT (AUGSTĀ TIESA)

[..]

[Norāde uz valsti]

[..]

LV

**LIETĀ PAR LŪGUMU EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAI SNIEGT
PREJUDICIĀLU NOLĒMUMU ATBILSTOŠI LĪGUMA PAR
EIROPAS SAVIENĪBAS DARBĪBU 267. PANTAM**

[*omissis*: atkārtots lietas dalībnieku uzskaitījums]

[*omissis*: posmi tiesvedībā valsts tiesā, kurā pieņemts lēmums uzdot prejudiciālu jautājumu]

[*omissis*: tā kā Tiesa ir gandarīta paturēt spēkā savu 2023. gada 28. jūlija spriedumu, lai pieņemtu oficiālu rīkojumu par lūgumu Eiropas Savienības Tiesai sniegt prejudiciālu nolēmumu] [..];

tā kā 2024. gada 22. martā tika elektroniski pasludināts spriedums, kas pievienots pielikumā;

tā kā lietas dalībnieki [..] ir iesnieguši pavaddokumentus, lai atvieglotu oficiāla lūguma iesniegšanu Eiropas Savienības Tiesai, kuri pievienoti minētajam rakstveida spriedumam [..] [..] [..], ieskaitot trīs medicīniskos ziņojumus, kuros aprakstīti prasītājam nodarītie miesas bojājumi [..];

TIEK NOLEMTS, ka saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pantu, jautājumi, [..] kas ir izklāstīti [Augstās] tiesas rakstiskajā spriedumā, kurš pasludināts 2024. gada 22. martā [..], ir jāuzdod Eiropas Savienības Tiesai prejudiciālā nolēmuma sniegšanai[,] minētie jautājumi ir šādi[:]

[*omissis*: turpmāk izklāstīto jautājumu atkārtojums];

UN TIEK NOLEMTS, ka tiesvedība jāaptur, līdz Eiropas Savienības Tiesa sniegs prejudiciālu nolēmumu;

Tiesa [..] patur tiesības izlemt jautājumu par izmaksām, kas līdz šim radušās;

[..]

[*omissis*: Tiesas sekretāra vārds, uzvārds]

TIESAS SEKRETĀRS

Sagatavots: 2024. gada 22. aprīlī

[*omissis*: lietas dalībnieku pārstāvji]

Minētais pielikums

[..]

THE HIGH COURT (AUGSTĀ TIESA)

[2024] IEHC 171

[..]

2024. GADA 22. MARTS

[omissis: valsts ieraksta numurs]

[omissis: atkārtots lietas dalībnieku uzskaitījums]

IESNIEDZĒJTIESAS IDENTIFIKĀCIJA

1 Šo lūgumu iesniegusi Augstā tiesa, Īrija [..] (turpmāk tekstā – “**iesniedzējtiesa**”) [..]

2 [omissis: ziņas par iesniegšanu]

PAMATLIETAS DALĪBNIEKU IDENTIFIKĀCIJA

3 [..]

STRĪDA PRIEKŠMETS

4 Šī tiesvedība (turpmāk tekstā – “**plenārā procedūra**”) attiecas uz pieteikumu, ko prasītājs iesniedzis *Criminal Injuries Compensation Tribunal* (Noziedzīgos nodarījumos cietušo kompensāciju tribunāls; turpmāk tekstā – “**tribunāls**”), par kompensāciju saskaņā ar Sistēmu kompensāciju piešķiršanai par kriminālnoziedzumos nodarītiem miesas bojājumiem (turpmāk tekstā – “**sistēma**”).

5 Sistēma ir tiesību aktos nenoteikts mehānisms, ar kuru valsts pašlaik īsteno savus pienākumus saskaņā ar Padomes Direktīvu 2004/80/EK (2004. gada 29. aprīlis) par kompensāciju noziedzumos cietušajiem (turpmāk tekstā – “**Kompensāciju direktīva**”) ¹. Pirmais atbildētājs – tribunāls – ir struktūra, kas atbild par sistēmas pārvaldību valstī. Otrais atbildētājs ir valdības ministrija, kuras atbildībā ir nodrošināt, ka tribunāls sistēmu pārvalda efektīvi. Trešais atbildētājs ir juridiskā persona, kas ir tiesiski atbildīga par otrā atbildētāja, tā ierēdņu un/vai pārstāvju darbībām. Ceturtais atbildētājs ir Īrijas Konstitūcijā norādītā valsts amatpersona, [kuru] iesūdz kā pārstāvi. Pirmais līdz ceturtais atbildētājs turpmāk tekstā dēvēti par “atbildētājiem” un/vai “valsti”.

6 Jautājums, kurš radās plenārajā procedūrā un saistībā ar kuru radās vajadzība iesniegt šo lūgumu atbilstoši LESD 267. pantam, ir par to, vai ar kompensācijas par vispārēju kaitējumu, tostarp sāpēm un ciešanām, izslēgšanu no sistēmas netiek nodrošinātas prasītāja tiesības uz taisnīgu un samērīgu kompensāciju saskaņā ar

¹ Lai gan sistēma faktiski ir datējama ar laiku pirms Kompensāciju direktīvas pieņemšanas.

Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punktu. Visi lietas dalībnieki iesniedzējtiesā ir vienisprātis, ka ir jāiesniedz lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar 267. pantu.

BŪTISKIE PAMATFAKTI

Uzbrukums

- 7 Prasītājs, kurš ir Spānijā dzimis kvalificēts programmatūras inženieris, 2015. gada 12. jūlijā Īrijā cieta smagā noziedzīgā uzbrukumā, kad cilvēku grupa viņam uzbruka uz ielas ārā pie viņa mājas. Trīs personas, no kurām divas bija nepilngadīgas, tika sauktas pie kriminālatbildības un notiesātas par dažādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar uzbrukumu. Prasītājs nav varējis noskaidrot nepilngadīgo uzbrucēju identitāti.
- 8 Uzbrukuma laikā prasītājam tika nodarīti nopietni un paliekoši acu savainojumi un citi savainojumi. Sīkāka informācija par viņa savainojumiem izklāstīta pieteikumā tribunālam, ko viņa vārdā iesniedza viņa advokāti, un ir šāda:

(Prasītājam) uzbruka četru personu grupa, kas sitot nogrūda viņu zemē un pēc tam turpināja sist viņu, kamēr viņš atradās uz zemes, aptuveni 20 minūtes. Uzbrukuma laikā (prasītājs) zaudēja samaņu. Viņam tika nodarīti vairāki savainojumi acīm, tostarp kreisās acs apakšas orbītas lūzums, ļoti tuvu redzes nervam. Viņam bija jāveic acu operācija, un viņš ir daļēji zaudējis redzi ar kreiso aci. Tagad viņš arī cieš no redzes dubultošanās acs muskuļa pārvietošanās dēļ. (Prasītājam) bija laužts žoklis un salauzti zobi. Viņam bija kreisā pleca kontūzija. Viņam kādu laiku bija jānēsā kreisās rokas atbalsta soma, un šī roka palika daļēji nekustīga. Viņam bija arī jostas daļas un krūškurvja savainojumi. Uzbrukuma rezultātā (prasītājam) arī ir radušās garīgas ciešanas un trauksme.

Pašlaik (prasītājs) cieš no sāpēm un daļēja redzes zuduma kreisajā acī. Viņam joprojām ir redzes dubultošanās abās acīs, jo īpaši rītos pēc piecelšanās. Viņa kreisā roka joprojām ir daļēji nekustīga. Viņam ir arī garīgas ciešanas un trauksme. Viņa zobi joprojām ir laužti.

Incidentā dēļ (prasītājs) nav gājis uz darbu.

(Prasītājs) tika atlaists no darba un pašlaik ir bezdarbnieks².

² Plenārās procedūras laikā iesniedzējtiesā prasītājs iesniedza trīs medicīniskus ziņojumus, kuros sīkāk aprakstīti viņam radītie savainojumi. [...]

Prasītāja pieteikums saskaņā ar sistēmu

- 9 Prasītājs 2015. gada 1. oktobrī iesniedza tribunālam pieteikumu par kompensāciju saskaņā ar sistēmu. 2019. gada 14. februārī prasītājs tika informēts par tribunāla lēmumu (turpmāk tekstā – “**lēmums**”), uz kura pamata viņam saskaņā ar sistēmu tika piešķirta kompensācija 645,65 EUR apmērā (turpmāk tekstā – “**piešķirums**”).
- 10 Lēmumā tostarp bija norādīts:

“(Prasītājam) tika nodarīti miesas bojājumi un radīti zaudējumi vardarbīgā uzbrukumā un sišanā, kas notika 2015. gada 12. jūlijā Dublinā, kad uz ielas pie viņa mājas viņam uzbruka personu grupa, kurā bija arī nepilngadīgie, no kuriem daži tika apsūdzēti par dažādiem noziedzīgiem nodarījumiem. Līdz šim (prasītājam) nav piešķirta kompensācija.

Tribunāls ir pārliecinājies, ka pieprasītie tiešie izdevumi ir tieši attiecināmi uz vardarbības noziegumiem un ka uz pieteikumu attiecas vispārējā sistēma.

Tribunāls atzīmē, ka (prasītājs) nav pieprasījis ar zobu bojājumiem saistīto izdevumu kompensāciju.

Tribunāls veic ex gratia piešķirumu 645,62 EUR apmērā saistībā ar (prasītāja) tiešajiem izdevumiem, kas tieši attiecināmi uz sūdzībā norādītajiem vardarbīgajiem noziegumiem, tostarp apgalvotajiem noziegumiem.

Tribunālam saskaņā ar sistēmu ir liegts veikt piešķirumu par naudu, kas (prasītājam) nozagta uzbrukuma laikā, vai kompensāciju par citu mantas zaudējumu vai bojājumu.”

- 11 Tribunāla vēstulē, kas datēta ar 2019. gada 14. februāri, nebija iekļauts piešķiruma sadalījums, un prasītāja advokāti to pienācīgi pieprasīja 2019. gada 3. aprīlī. 2019. gada 10. aprīļa vēstulē tribunāls prasītāja advokātiem norādīja šādu piešķiruma sadalījumu:

<i>“Maksa par vadītāja apliecības atjaunošanu</i>	<i>44,20 EUR</i>
<i>Maksa par briļļu nomaiņu</i>	<i>339,00 EUR</i>
<i>Medicīniskie izdevumi</i>	<i>28,82 EUR</i>
<i>Ar uzturēšanos slimnīcā saistītie izdevumi</i>	<i>100,00 EUR</i>
<i>Ceļa izdevumi</i>	<i>133,63 EUR</i>
<i>Kopā</i>	<i>645,65 EUR”.</i>

- 12 Prasītājs bija iesniedzis izdevumus tikai 645,65 EUR apmērā, un tāpēc piešķirums atspoguļo kopējo prasījumu par tiešajiem izdevumiem, kas radušies. Saskaņā ar

sistēmas noteikumiem piešķirums ietvēra tikai prasītāja tiešos izdevumus un neparedzēja kompensāciju par vispārēju kaitējumu, tostarp sāpēm un ciešanām, neraugoties uz ievērojamajiem un pastāvīgajiem miesas bojājumiem, kas viņam tika nodarīti uzbrukuma laikā.

Plenārā procedūra

- 13 Prasītājs 2019. gada 2. augustā ierosināja plenāro procedūru, kurā tostarp lūdza:
- *atzīt, ka sistēma nav saderīga ar valsts saistībām, kas izriet no Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīvas 2004/80/EK un/vai Pamattiesību hartas 1. un/vai 3., un/vai 4., un/vai 7., un/vai 9. panta, tādējādi, ka tā neparedz taisnīgu un samērīgu kompensāciju, jo no sistēmas ir izslēgta vispārējā kaitējuma atlīdzināšana, tostarp par sāpēm un ciešanām;*
 - *atzīt, ka prasītājam kā personai, kura cietusi no noziedzīga nodarījuma un kuras tiesības uz kompensāciju valstij bija pienākums aizstāvēt, ir tiesības uz kaitējuma atlīdzību par sāpēm un ciešanām.*

NACIONĀLĀ SISTĒMA

- 14 Sistēma ir tiesību aktos nenoteikta administratīva sistēma, ko finansē no ikgadējām un ierobežotām naudas dotācijām, un tā ir paredzēta, lai attiecīgos gadījumos izmaksātu kompensāciju cietušajiem par noziedzīgā nodarījumā nodarītu kaitējumu.
- 15 Nepieciešamība pēc šādas sistēmas radās tāpēc, ka noziegumos cietušajiem nebija praktiski īstenojama un efektīvu tiesiskās aizsardzības līdzekļu, kas būtu pieejami viņu nodarītā kaitējuma atlīdzināšanai (arī tāpēc, ka noziedzīgo nodarījumu izdarītāji var nebūt identificējami vai tiem var nebūt pietiekamu līdzekļu, lai izmaksātu kaitējuma atlīdzību, ja tos atzīst par atbildīgiem citā tiesvedībā). Sistēmas vēsturiskais konteksts 1974. gadā bija saistīts ar teroristu sarīkotiem sprādzieniem Dublinā 1972. gada beigās un 1973. gada sākumā.
- 16 No 1972. gada 1. oktobra personas, kam nodarīti miesas bojājumi vardarbīgā noziegumā Īrijas valsts jurisdikcijā, var pieteikties, lai izmantotu tiesiskās aizsardzības līdzekļus, ko paredz sistēma. Sistēma tika izstrādāta ar mērķi, lai tā būtu saprotama personai ar nelielām juridiskām zināšanām vai bez tām un lai persona, rīkojoties savā vārdā, varētu iesniegt pieteikumu tribunālā bez juridiskās palīdzības.
- 17 Tribunāls tika izveidots 1974. gada 8. maijā, lai pārvaldītu sistēmu un izskatītu pieteikumus pirmajā instancē, tātad ir datējams ar laiku pirms Kompensāciju direktīvas pieņemšanas. Sistēma kopš tās izveides ir grozīta divas reizes – 1986. gadā (kas ir spēkā esošā sistēma plenārajā procedūrā [..]) un 2021. gadā [..].

- 18 Sistēmas 1. punktā noteikts, ka kompensāciju var izmaksāt par miesas bojājumiem, “ja miesas bojājums ir tieši saistīts ar vardarbīgu noziegumu [...]”. Sākotnējā sistēmā bija paredzēta vispārēja kaitējuma atlīdzība, tostarp par sāpēm un ciešanām, tomēr 1986. gadā to atcēla, jo tas radīja slogu valsts finanšu resursiem dziļas ekonomiskās lejupslīdes laikā.
- 19 Saskaņā ar 1986. gadā izdarītajiem grozījumiem sistēmā bija atļauts veikt “*ex gratia*” maksājumu cietušajam kā kompensāciju. Jo īpaši sistēmas 6. punktā bija paredzēts, ka kompensāciju tribunāls piešķir, pamatojoties uz kaitējuma atlīdzību saskaņā ar 1995. gada Civiltiesiskās atbildības likumu (ar grozījumiem), izņemot to, ka kompensāciju nemaksā:
- par pārmērīgu, atriebīgu vai pastiprinātu kaitējumu;*
 - par bērnu, kurš dzimis dzimumnoziegumā cietušajam, uzturēšanu;*
 - par dzīvildzes zaudēšanu vai samazināšanos;*
 - ja cietušais ir miris – par labu cietušā īpašumam vai*
 - par 1986. gada 1. aprīlī vai vēlāk gūtiem miesas bojājumiem saistībā ar sāpēm un ciešanām. (Izcēlums pievienots)*
- 20 Sistēma neparedz maksimālo summu kompensācijai, kas izmaksājama saskaņā ar to. Juridiskās izmaksas un izdevumi nav atgūstami saskaņā ar sistēmu.
- 21 Galvenais strīds plenārajā procedūrā ir saistīts ar kompensācijas par miesas bojājumiem saistībā ar cietušā sāpēm un ciešanām izslēgšanu un tās saderību ar Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punktu.

ATBILSTOŠĀS TIESĪBU NORMAS

Savienības tiesības

Kompensāciju direktīva

- 22 Saskaņā ar Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punktu dalībvalstīm ir jāizstāv tīšos vardarbīgos noziegumos cietušo tiesību aizsardzība gan iekšzemes, gan pārrobežu situācijās, nodrošinot “taisnīgu un samērīgu kompensāciju”, un šī prasība ir formulēta šādi:

“Visas dalībvalstis nodrošina to, ka to tiesību normās ir paredzēta tāda to teritorijā izdarītos tīšos, vardarbīgos noziegumos cietušajiem izmaksājamo kompensāciju sistēma, kura garantē taisnīgu un samērīgu kompensāciju cietušajiem.”

- 23 Kompensāciju direktīvas apsvērumos ir izklāstīti tās pamatmērķi:

“1) Viens no Eiropas Kopienas mērķiem ir atcelt šķēršļus brīvai personu kustībai un pakalpojumu aprītei starp dalībvalstīm.

3) Eiropadome savā sanāksmē 1999. gada 15. un 16. oktobrī Tamperē aicināja sagatavot noziegumos cietušo aizsardzības obligātos standartus, īpaši attiecībā uz tiesas pieejamību cietušajiem un viņu tiesībām uz kompensāciju par kaitējumiem, ieskaitot tiesu izdevumus.

6) Noziegumos cietušajiem Eiropas Savienībā jābūt tiesībām uz taisnīgu un samērīgu kompensāciju par nodarītajiem kaitējumiem neatkarīgi no tā, kurā Eiropas Kopienas vietā noziegums izdarīts.

7) Ar šo direktīvu izveido sadarbības sistēmu, lai noziegumos cietušajiem atvieglotu kompensācijas saņemšanu pārrobežu gadījumos, kurai jādarbojas, pamatojoties uz dalībvalstu sistēmām kompensāciju piešķiršanai tādos tīšos, vardarbīgos noziegumos cietušajiem, kas izdarīti to teritorijā. Tādēļ visās dalībvalstīs jābūt kompensācijas mehānismam.

10) Noziegumos cietušie bieži nevar saņemt kompensāciju no likumpārkāpēja tādēļ, ka likumpārkāpējam nav līdzekļu, kas vajadzīgi, lai izpildītu spriedumu par zaudējumu segšanu, vai arī likumpārkāpēju nevar identificēt vai veikt kriminālvajāšanu pret to.”

Savienības judikatūra

- 24 Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punkts Eiropas Savienības Tiesā (EST) ir izskatīts ierobežotā apjomā. Lai gan nav lietu, kurās tieši un galīgi tiktu risināts galvenais strīdus jautājums plenārajā procedūrā, t. i., vai un kādā apmērā ir jānodrošina kompensācija par mantisko un morālo kaitējumu vai zaudējumiem, tostarp sāpēm un ciešanām, nesenais EST spriedums **BV** sniedz noderīgas norādes.

Taisnīga un samērīga kompensācija

- 25 Lietā **BV** iesniedzējtiesa iesniedza lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kurā cita starpā vaicāja, vai saskaņā ar Itālijas kompensācijas sistēmu seksuālā vardarbībā cietušiem piešķirtā fiksētā kompensācija 4800 EUR apmērā var tikt kvalificēta kā “taisnīga un samērīga” Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punkta izpratnē.
- 26 EST nolēma, ka, lai gan Kompensāciju direktīva neaizliedz fiksētas kompensācijas likmes, fiksēta summa 4800 EUR apmērā, šķiet, neatbilst “taisnīgai un samērīgai kompensācijai” 12. panta 2. punkta izpratnē. Pieņemot šo lēmumu, EST noteica šādus principus:

i) dalībvalstīm ir rīcības brīvība attiecībā uz izmaksājamās kompensācijas apmēru un šādas kompensācijas noteikšanas kārtību. (58. un 61. punkts)

- ii) Kompensācija jāmaksā tās dalībvalsts kompetentajai iestādei, kuras teritorijā ir izdarīts noziegums, izmantojot valsts kompensācijas sistēmu, “kuras finansiālo ilgtspēju ir svarīgi nodrošināt, lai garantētu taisnīgu un samērīgu kompensāciju visiem [...] tīšos vardarbīgos noziegumos cietušajiem”. (59. punkts)
- iii) “Taisnīgai un samērīgai kompensācijai” Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punkta izpratnē nav obligāti jāatbilst zaudējumu atlīdzībai, kas var tikt piespriesta par labu cietušajam no nozieguma izdarītāja. Šai kompensācijai “nav obligāti jānodrošina pilnīga šim cietušajam nodarītā mantiskā un morālā kaitējuma atlīdzība”. (60. punkts)
- 27 EST arī noteica šādus “būtiskos kritērijus” Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punkta interpretācijai, kuri dalībvalstij obligāti jāņem vērā, lai nodrošinātu, ka tīšos vardarbīgos noziegumos cietušajiem tiek piešķirta “taisnīga un samērīga” kompensācija:
- i) dalībvalsts pārsniegtu tai ar Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punktu piešķirto novērtējuma brīvību, “ja tās valsts tiesību normās būtu paredzēta tīri simboliska vai acīmredzami nepietiekama kompensācija tīšos vardarbīgos noziegumos cietušajiem, ņemot vērā to seku smagumu, ko šiem cietušajiem radījis izdarītais noziegums.” (63. punkts – izcēlums pievienots)
- ii) Kompensācija, ko cietušajiem piešķir saskaņā ar Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punktu, “veido ieguldījumu tiem nodarītā mantiskā un morālā kaitējuma atlīdzināšanā.” (64. punkts – izcēlums pievienots)
- iii) Šādu ieguldījumu mantiskā un morālā kaitējuma atlīdzināšanā “var uzskatīt par “taisnīgu un samērīgu”, ja ar to atbilstošā apmērā tiek kompensētas tiem radušās ciešanas.” (64. punkts – izcēlums pievienots)
- iv) Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punkts neliedz izmaksāt fiksētas kompensācijas summas, ja summa var atšķirties “atkarībā no attiecīgā vardarbības akta būtības” un lai novērstu to, ka piešķirtā summa ir “acīmredzami nepietiekama”. (65. un 66. punkts)
- v) Fiksētas likmes kompensācija nevar tikt atzīta par “taisnīgu un samērīgu”, ja tā noteikta, neņemot vērā izdarītā nozieguma radīto “seku smagumu” attiecībā uz cietušajiem (69. punkts).
- vi) Kompensācijai jāveido “atbilstošs ieguldījums nodarītā mantiskā un morālā kaitējuma atlīdzināšanā.” (69. punkts – izcēlums pievienots)
- 28 Lietā **BV** ģenerālvokāts norādīja, ka kompensāciju izmaksai saskaņā ar šo direktīvu piemēro atšķirīgu pamatojumu un loģiku, salīdzinot ar pamatojumu un loģiku, ko piemēro kompensāciju piešķiršanai saskaņā ar valsts deliktu tiesībām. Saskaņā ar valsts deliktu tiesībām nozieguma izdarītājam parasti tiek piespriests pilnībā atlīdzināt nodarīto kaitējumu, un piespriestajai summai pēc iespējas

precīzāk jāatspoguļo pilnīga kompensācija par cietušajam radītajiem zaudējumiem, miesas bojājumiem un kaitējumu. Tomēr saskaņā ar Kompensāciju direktīvu piešķirtās kompensācijas loģika ir tāda (vispārēja) valsts (monetāra) palīdzība noziegumos cietušajiem, kuras pamatā nav kāda veida dalībvalstu iestāžu vaina.

- 29 Lietā **BV** ģenerālvokāts arī norādīja, ka, lai gan prasība, ka kompensācijai jābūt taisnīgai un samērīgai, ierobežo dalībvalstu rīcības brīvību, šis ierobežojums tomēr ir “viegls pieskāriens”. Tādējādi Kompensāciju direktīva neapšaubāmi dod dalībvalstīm rīcības brīvību, tām formulējot savas attiecīgās kompensācijas sistēmas. Tomēr šajā lietā iesniedzējtiesa vaicā, vai dalībvalstīm ir kompetence ierobežot savu attiecīgo kompensācijas sistēmu piemērošanas jomu attiecībā uz tišos vardarbīgos noziegumos cietušajiem, lai pilnībā izslēgtu kompensācijas izmaksu par morālu kaitējumu, tostarp sāpēm un ciešanām.

Morāls kaitējums

- 30 Lietā **BV** EST sīkāk nepaskaidroja, kādu kaitējumu var uzskatīt par “morālu kaitējumu”. Šķiet, ka līdz šim EST šo jautājumu nav izskatījusi Kompensāciju direktīvas kontekstā.
- 31 EST ir zināmā mērā aplūkojusi jēdzienu “morāls kaitējums” lietās, kurās prasīts atlīdzināt kaitējumu saskaņā ar LESD 340. pantu un datu aizsardzības kontekstā.
- 32 Lietā *Eiropas Savienība (ko pārstāv Eiropas Savienības Tiesa)/Kendrion NV* (lieta C-150/17, ECLI:EU:C:2018:612), kas attiecās uz pieteikumu par kaitējuma atlīdzību saskaņā ar LESD 340. pantu, ģenerālvokāts sīkāk aplūkoja morāla kaitējuma jēdzienu viņa secinājumu 12. lappusē. Secinājumu 105. un turpmākajos punktos ģenerālvokāts norādīja:

105. LESD 340. pantā paredzētā atlīdzība paredz, cik vien iespējams, atjaunot cietušā līdzekļus, kādi tie bijuši pirms Savienības iestādes nelikumīgās rīcības.

Tādēļ mantiskais kaitējums, kas ir tiešas šādas rīcības sekas, parasti jāatlīdzina, samaksājot summu, kas atbilst šim kaitējumam.

106. Tomēr tas [kaitējumam līdzvērtīgas summas aprēķināšana] nav iespējams, ja kaitējums ir morāls jeb nemantisks. Lielākajā daļā tiesību sistēmu jēdziens “nemtisks” [morāls] kaitējums attiecas uz tādu kaitējumu, kas nav mantisks un ko nevar viegli novērtēt ekonomiski, jo, stingri ņemot, tam nav tirgus vērtības. Tipiski šāda kaitējuma piemēri ir sāpes un ciešanas, emocionāls diskomforts, dzīves vai attiecību pasliktināšanās. Būtībā tas ietver dažādus fiziska un/vai psiholoģiska kaitējuma veidus.

108. Ja atlīdzība naudā (un tāda, kas nav simboliska) tiek uzskatīta par atbilstošāko atlīdzināšanas veidu izskatāmajā lietā, nav viegli noteikt

atlīdzināmo summu. Šādā lietā kompetentajai tiesai ir jānovērtē apjoms, kas pienācīgi atspoguļo cietušajam nodarīto kaitējumu, pārmērīgi nesodot nelikumīgās rīcības veicēju. Ja nepastāv acīmredzami vai vispārpieņemti ekonomiski kritēriji, tiesas var ievērot vienīgi tādus vispārējus principus kā, piemēram, godīgums, taisnīgums un samērīgums, no vienas puses, un prognozējamība, tiesiskā noteiktība un vienlīdzīga attieksme, no otras puses.

109. Tādējādi ir nenovēršami, ka, lai noteiktu nemantiska [morāla] kaitējuma pastāvēšanu, identificētu labākos veidus, kā pienācīgi to atlīdzināt un attiecīgā gadījumā aprēķinātu atlīdzināmo summu, tiesām ir ievērojama rīcības brīvība.

- 33 Lietā *UI/Austrian Post AG*, C-300/21, EST pasludināja savu pirmo spriedumu, kurā tika aplūkots morāls kaitējums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti (turpmāk tekstā – “VDAR”) 82. panta kontekstā. EST norādīja, ka VDAR nav tiesību normas, kuras mērķis būtu paredzēt noteikumus par to zaudējumu novērtēšanu, uz kuriem datu subjekts var pretendēt. Līdz ar to, tā kā šī joma nav reglamentēta Savienības tiesību normās, katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas ziņā ir noteikt kārtību, kādā ceļamas prasības, un konkrēti kritērijus, kas ļauj noteikt maksājamās kompensācijas apmēru, ar nosacījumu, ka tiek ievēroti līdzvērtības un efektivitātes principi. Lietā *VB/Natsionlna Agentia Za Prihodite* (lieta C-340/21, ECLI:EU:C:2023:986) EST apstiprināja, ka jēdziens “nemateriāls kaitējums” ietver situāciju, kurā datu subjektam ir pietiekami pamatotas bažas, ka trešās personas nākotnē varētu izplatīt vai ļaunprātīgi izmantot tā datus.
- 34 Komisija 2009. gada 20. aprīlī ziņoja Padomei, Parlamentam un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai par Kompensāciju direktīvas piemērošanu. Ziņojumā bija ietverti rezultāti, kuri iegūti, izvērtējot toreizējo Kompensāciju direktīvas īstenošanas stadiju dalībvalstīs, kas aptvēra laikposmu no 2006. gada 1. janvāra līdz 2008. gada 31. decembrim. Ziņojumā tostarp bija norādīts, ka lielākā daļa dalībvalstu savās sistēmās paredz kompensāciju gan par miesas bojājumiem, gan par nāvi un ka lielākā daļa no tām ietver slimības un garīgo kaitējumu. Ziņojumā bija secināts, ka valstu kompensācijas sistēmas nodrošina taisnīgu un samērīgu kompensāciju cietušajiem un ka dalībvalstīs, šķiet, ir ievērojama atbilstības pakāpe.

Valsts tiesības

Valsts tiesības

- 35 Sistēma nav tiesību aktos noteikts instruments. Tā ir administratīva procedūra, atbilstoši kurai noziegumos cietušie var pieteikties kompensācijas saņemšanai no valsts. Ir atzīts, ka sistēma ir datējama ar laiku pirms Kompensāciju direktīvas pieņemšanas.

Valsts judikatūra*Būtiskā judikatūra, kurā izvērtēts, vai pastāv tiesības uz kompensāciju par sāpēm un ciešanām atbilstoši Kompensāciju direktīvai*

- 36 EST nolēmumu lietā **BV** Īrijas Apelācijas tiesa sīkāk aplūkoja lietās *Doyle* pret *The Criminal Injuries Compensation Tribunal & Ors.* un *Kelly* pret *The Criminal Injuries Compensation Tribunal & Ors.* [2020] IECA 342 (turpmāk tekstā – “*Doyle/Kelly*”). Prasītāji apelācijas procedūrā bija apstrīdējuši sistēmu vairāku iemeslu dēļ un tostarp apgalvoja, ka kompensācijas par sāpēm un ciešanām izslēgšana ir pretrunā Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punktam.
- 37 Prasītāji apelācijas sūdzībā apgalvoja, ka tiesām ir jāvadās no līdzvērtības un efektivitātes principiem un ka saskaņā ar EST spriedumu lietā **BV** tām ir jānodrošina, ka “tiek ņemta vērā tīšā noziedzīgā nodarījumā cietušajiem nodarītā kaitējuma seku nopietnība”, paredzot tiesības piešķirt vispārēju kompensāciju. Atbildētāji apgalvoja, ka EST konstatējumi par “taisnīgu un samērīgu” kompensāciju (58. un 61. punkts) ir jāinterpretē kontekstā ar Itālijas sistēmu, kas paredz fiksētas kompensācijas likmes. Turpretim Īrijas sistēmai nav noteikta maksimālā robeža, un maksājumus var veikt par dažādiem tiešajiem izdevumiem, tostarp par nākotnē negūtiem ienākumiem.
- 38 Apelācijas tiesa 69. punktā apstiprināja, ka “[v]airs nav šaubu, ka [Kompensāciju] direktīva patiešām piešķir Savienības tiesībās noteiktas tiesības uz kompensāciju no valsts” tīšos vardarbīgos noziegumos cietušajiem.
- 39 Pamatojoties uz EST “svarīgo precizējumu” par Kompensāciju direktīvas darbības jomu un tās apstiprinājumu par Savienības tiesībās noteiktām tiesībām uz kompensāciju, [...] [tiesnesis] norādīja, ka citastarp ir jāizvērtē šo tiesību apjoms vai tvērums un “jā ņem vērā, ka kompensācijas par sāpēm un ciešanām izslēgšana no Īrijas sistēmas”.
- 40 Apelācijas tiesa norādīja, ka nolēmumā par **BV** bija komentāri, kas atbalstīja gan prasītāju, gan atbildētāju nostāju. Komentāri, kas bija par labu atbildētāju nostājai, tika rezumēti šādi (129. punktā):
- “Spriedumā ietvertās atsauces uz dalībvalstīm piešķirto rīcības brīvību, vajadzība nodrošināt valsts sistēmu finansiālo dzīvotspēju, tas, ka kompensācijai nav jābūt tādai pašai, kāda tiktu prasīta no faktiskā vainīgā, tas, ka tas, kas ir aizliegts, ir kaut kas”tīri simbolisks” vai “acīmredzami nepietiekams”, un sistēmu, kas ietver fiksētas likmes pieeju, principiāls apstiprinājums, – tas drīzāk atbalsta valsts nostāju.”*
- 41 Attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēju nostāju Apelācijas tiesa norādīja uz “vairākkārtējām atsaucēm” spriedumā **BV** gan uz mantisku, gan morālu kaitējumu un norādīja (129. punkts):

“Tomēr var uzskatīt, ka skaidrās un atkārtotās atsauces uz “morālu”, kā arī mantisku kaitējumu apstiprina apelācijas sūdzības iesniedzēju viedokli, ka kompensāciju par sāpēm un ciešanām nevar pilnībā izslēgt jau no paša sākuma.”

42 129. punktā Apelācijas tiesa nolēma:

“Uzskatu, ka lieta BV sniedz daudz norādījumu par to, kas ir “taisnīga un samērīga” kompensācija, bet tā skaidri nenorāda, vai dalībvalstij ir jānodrošina kāda kompensācija par sāpēm un ciešanām. (Izcēlums pievienots)

43 Apelācijas tiesa uzskatīja, ka, lai atrisinātu jautājumu par to, vai sistēmā ir jāparedz gan īpašā, gan vispārējā kaitējuma atlīdzība (mantiskā un morālā kaitējuma atlīdzība), Īrijas tiesai var būt nepieciešams lūgt prejudiciālu nolēmumu, tomēr tā nebija gatava lūgt prejudiciālu nolēmumu šajā lietā, citastarp pamatojoties uz priekšlaicīgumu.

Būtiskā valsts judikatūra, kurā aplūkots “morāls” kaitējums

44 Jautājums par to, kādam kaitējumam ir jārodas tīšā vardarbīgā noziegumā cietušajam, lai tas būtu uzskatāms par “morālo” kaitējumu, Īrijas tiesībās nav noteikts. Tas nav pārsteidzoši, ņemot vērā to, ka sistēma neparedz šāda kaitējuma atlīdzināšanu. Tomēr tiek atzīmēts, ka Īrijas Apgabaltiesa pēdējā laikā ir juridiski izvērtējusi [“morālā” kaitējuma tvērumu datu aizsardzības kontekstā.

45 Lietā ***Kaminski*** pret ***Ballymaguire Foods Limited*** [2023] IECC 5 [...] [tiesnesis] bija pārliecināts, ka atbildētāja izdarītais 2018. gada Datu aizsardzības likuma 117. panta un/vai VDAR pārkāpums ir radījis prasītājam nopietnu apgrūtinājumu un miega traucējumus un ka prasītājam ir tiesības saņemt atlīdzību par morālo kaitējumu. Tiesa izklāstīja faktorus, kas varētu būt piemērojami, novērtējot zaudējumu atlīdzību par morālo kaitējumu, tostarp šādus:

“Nav noteikts minimālais smaguma sliekšnis, kas nepieciešams, lai prasība par morālo kaitējumu varētu pastāvēt. Tomēr kompensācija par morālo kaitējumu neattiecas uz “vienkāršu sarūgtinājumu”.

Ir jābūt saiknei starp datu aizsardzības pārkāpumu un kaitējumu, ko tiek prasīts kompensēt.

Ja kaitējums ir morāls kaitējums, tam jābūt reālam, nevis spekulatīvam.

Kaitējums ir jāpierāda. Ļoti vēlami ir apstiprinoši pierādījumi. Tāpēc, piemēram, prasībā par kaitējuma atlīdzību par diskomfortu un trauksmi ir vēlami neatkarīgi pierādījumi, piemēram, psihologa ziņojums vai medicīniski pierādījumi.”

Būtiskā valsts judikatūra par kaitējuma atlīdzības par sāpēm un ciešanām funkciju un novērtēšanu

- 46 Vispārēja kaitējuma (vai nemantiska kaitējuma) atlīdzības par sāpēm un ciešanām funkcija tika aplūkota Īrijas Augstākās tiesas nolēmumā lietā **Sinnott** pret **Quinnsworth** [1984] ILRM 523, kurā Augstākās tiesas priekšsēdētājs norādīja (531. lpp.):

“Vispārējā kaitējuma atlīdzināšana ir paredzēta, lai sniegtu taisnīgu un samērīgu naudas kompensāciju par sāpēm, ciešanām, neērtībām un dzīvesprieka zaudēšanu, ko kaitējums ir radījis un radīs prasītājam.”

- 47 Tiesību reformas komisija savā konsultāciju dokumentā “*Kompensācijas noziegumos cietušajiem*” [...] norāda, ka jebkurā noziegumā cietušais var celt prasību tiesā pret personu, kas ir nodarījusi viņai kaitējumu, jo noziedzīgs nodarījums parasti ir arī delikts, piemēram, uzbrukums un miesas bojājums.

- 48 Attiecībā uz kaitējuma, kas vainīgajam jākompensē, novērtējumu Krimināllietu apelācijas tiesa lietā **The People (DPP)** pret **Lyons** [2014] IECCA 27 norādīja, ka:

“Ir gandrīz aksiomātiski, ka persona, kura ar noziedzīgu nodarījumu nodara kaitējumu vai zaudējumus citai personai, ir atsevišķi atbildīga par pilnu kompensāciju civilprocesā. Tā ir civiltiesiskā atbildība, kas ir neatkarīga no notiesātās personas kriminālatbildības.”

- 49 Neņemot vērā atlīdzības par pārmērīgu kaitējumu iespēju, kaitējuma atlīdzības summa, kas vainīgajam jāmaksā par šādu deliktu, visticamāk, tiks noteikta, atsaucoties uz Tiesnešu padomes 2021. gadā pieņemtajām Pamatnostādnēm par kaitējuma atlīdzināšanu miesas bojājumu gadījumos, kurās ir uzskaitīti kaitējuma atlīdzības apmēri, kurus, tās ieskatā, varētu taisnīgi un pamatoti piešķirt par dažādu veidu miesas bojājumiem.

- 50 Lietā **DPP** pret **Stephen Duffy** [2023] IESC 1 Augstākā tiesa norādīja uz nolēmuma par **BV** nozīmīgumu un 67. punktā noteica:

“[EST] arī norādīja, ka “taisnīgai un samērīgai” kompensācijai noziegumos cietušajiem nav obligāti jābūt tādai pašai summai, kādu noziedzīgā nodarījuma izdarītājam varētu piespriest samaksāt kā pilnu kompensāciju. Kompensācija drīzāk ir ieguldījums nodarītā mantiskā un morālā kaitējuma atlīdzināšanā. Turklāt valstīm ir tiesības nodrošināt, lai to sistēmas būtu finansiāli dzīvotspējīgas. Tomēr, piešķirot kompensāciju, ir jāņem vērā nozieguma seku smagums cietušajam, un tā nevar būt “tikai simboliska vai acīmredzami nepietiekama”.

**NEPIECIEŠAMĪBA LŪGT TIESU SNIEGT PREJUDICIĀLU
NOLĒMUMU**

- 51 Ņemot vērā visu iepriekš izklāstīto, iesniedzējtiesai šķiet, ka ir jānoskaidro, vai Kompensāciju direktīva paredz pienākumu dalībvalstij[-īm] atlīdzināt cietušajiem gan mantisko, gan morālo kaitējumu. Vai “būtiskie kritēriji”, ko Tiesa noteica lietā **BV**, ir minimālie standarti, kas nepieciešami, lai nodrošinātu, ka kompensācijas sistēma nodrošina “*taisnīgu un samērīgu*” kompensāciju tīšos noziegumos cietušajiem 12. panta 2. punkta izpratnē?
- 52 Ja tas tā ir, tad iesniedzējtiesai arī šķiet, ka ir jāprecizē, kādi zaudējumu veidi ietilpst “*morālā kaitējuma*” tvērumā un vai tas jo īpaši ietver cietušā “*sāpes un ciešanas*”. Īsumā, vai dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt kādu kompensāciju par sāpēm un ciešanām?
- 53 Visbeidzot, no lietas **BV** izriet, ka “*taisnīga un samērīga kompensācija*” Kompensāciju direktīvas izpratnē ne vienmēr atbilst kaitējuma atlīdzībai, kas varētu tikt piešķirta saskaņā ar Pamatnostādnēm par kaitējuma atlīdzināšanu miesas bojājumu gadījumos attiecībā pret nozieguma izdarītāju. Tomēr iesniedzējtiesai šķiet, ka ir jāprecizē attiecība starp pilnu kompensāciju (kas ir kaitējuma atlīdzība, kura, iespējams, tiks piešķirta cietušajam attiecībā pret vainīgo), no vienas puses, un summu, kas ir “*taisnīga un samērīga kompensācija*” Kompensāciju direktīvas izpratnē, no otras puses.

LŪGUMA SNIEGT PREJUDICIĀLU NOLĒMUMU PAMATI

- 54 Visi lietas dalībnieki iesniedzējtiesā apgalvo, ka, lai risinātu minētos jautājumus, kas radušies plenārajā procedūrā, iesniedzējtiesai ir nepieciešama EST palīdzība, lai interpretētu Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punktu.
- 55 Iesniedzējtiesa piekrīt, ka pēc EST nolēmuma lietā **BV** ir nepieciešams precizēt, vai sistēma, kas aizliedz izmaksāt kompensāciju par sāpēm un ciešanām gadījumos, kuri nav saistīti ar nāvi, nav saderīga ar valsts pienākumiem saskaņā ar Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punktu, un, ja tā ir, vaicā, no kādiem kritērijiem iesniedzējtiesai būtu jāvadās, novērtējot kaitējuma atlīdzību par “*sāpēm un ciešanām*”.
- 56 Iesniedzējtiesa ir informēta, ka Īrijas Augstākajā tiesā tiek izskatītas aptuveni 17 atsevišķas lietas, kurās ir izvirzīts tas pats jautājums. Palīdzība, ko EST varētu sniegt šajā tiesvedībā, būs noderīga minētajās lietās.
- 57 Lai risinātu minētos jautājumus, kas radušies plenārajā procedūrā, iesniedzējtiesa lūdz EST palīdzību Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punkta interpretācijā un konkrēto turpmāk formulēto jautājumu noskaidrošanā.

UZDOTIE JAUTĀJUMI

- a) Vai ar Direktīvas 2004/80/EK (“**Kompensāciju direktīva**”) 12. panta 2. punktu noteiktais pienākums dalībvalstīm nodrošināt “*taisnīgu un samērīgu kompensāciju*” tīšos vardarbīgos noziegumos cietušajiem nozīmē to, ka ir jāpiešķir cietušajam kompensācija gan par mantisku, gan morālu kaitējumu lietas

Presidenza del Consiglio dei Ministri/BV (“BV”) (lieta C[-]129/19, EU:C:2020:566) izpratnē?

b) Ja atbilde uz a) jautājumu ir apstiprinoša, kādu veidu kaitējums ietilpst jēdzienā “*morāls kaitējums*”?

c) Jo īpaši vai cietušā “*sāpes un ciešanas*” ir uzskatāmas par “*morālu kaitējumu*”?

d) Ja atbilde uz a) un c) jautājumu ir apstiprinoša, paturot prātā, ka [d]alībvalstij[-īm] ir jānodrošina, lai to sistēmas būtu finansiāli dzīvotspējīgas, kādai jābūt “*taisnīgas un samērīgas kompensācijas*”], ko piešķir cietušajam saskaņā ar Kompensāciju direktīvu, attiecībai ar delikta atlīdzību, kas tiktu piešķirta šim cietušajam attiecībā pret attiecīgo vainīgo kā delikta izdarītāju?

e) Vai kompensāciju, kas noteikta tīšos vardarbīgos nodarījumos cietušajiem saskaņā ar *Sistēmu kompensāciju piešķiršanai par kriminālnoziegiem nodarītiem miesas bojājumiem (“sistēma”)*, var uzskatīt par “*taisnīgu un samērīgu kompensāciju cietušajiem*” Kompensāciju direktīvas 12. panta 2. punkta izpratnē, ja cietušajam piešķir summu 645,65 EUR apmērā kā kompensāciju par nopietniem acu bojājumiem, kuru dēļ radies pastāvīgs redzes pasliktinājums?

IESNIEDZĒJTIESAS VIEDOKLIS

58 EST ieteikumos valsts tiesām un tribunāliem saistībā ar prejudiciālā nolēmuma tiesvedības ierosināšanu (2019/C3 80/01) ir norādīts, ka iesniedzējtiesa var īsi izklāstīt savu viedokli par atbildi, kas sniedzama uz prejudiciālajiem jautājumiem, jo šī informācija var būt noderīga EST.

59 Iesniedzējtiesas viedoklis par iepriekš norādīto a) līdz c) jautājumā ir šāds.

Visas trīs EST atsauces (sprieduma **BV** 60., 64. un 69. punkts) uz “*taisnīgu un samērīgu kompensāciju*”, kas ietver “*morālu kaitējumu*” skaidrā formulējumā un papildus “*mantiskam kaitējumam*”, pārlicinoši liecina par to, ka kompensāciju par “*morālu kaitējumu*” nevar pilnībā izslēgt.

Morāls kaitējums nav konceptuāli nošķirams no “*sāpēm un ciešanām*”, attiecībā uz kurām vispārējā kaitējuma atlīdzināšana ir paredzēta, lai sniegtu taisnīgu un samērīgu naudas kompensāciju.

Turklāt sprieduma **BV** 64. punktā EST norādīja, ka cietušajiem piešķirtā kompensācija veido “*ieguldījumu tiem nodarītā mantiskā un morālā kaitējuma atlīdzināšanā*”. EST arī norādīja, ka šādu ieguldījumu var uzskatīt par “*taisnīgu un samērīgu*”, ja ar to atbilstošā apmērā tiek kompensētas tiem radušās “*ciešanas*”. Atsauce uz “*ciešanām*” arī pārlicinoši nozīmē to, ka “*sāpes un ciešanas*” ir jākompensē vismaz noteiktā apmērā.

Visbeidzot, ir grūti saprast, kā kompensāciju var uzskatīt par tādu, kurā ir ņemts vērā “*seku smagums*” cietušajam (sprieduma **BV** 63. un 69. punkts), ja kaitējuma atlīdzība par “*sāpēm un ciešanām*” ir pilnībā izslēgta.

Tāpēc, lai kompensāciju cietušajam varētu kvalificēt par “*taisnīgu un samērīgu kompensāciju*” saskaņā ar 12. panta 2. punktu, tai ir jāietver kāds ieguldījums attiecībā uz “*sāpēm un ciešanām*”.

2024. gada 22. marts

DARBA VERSIJA